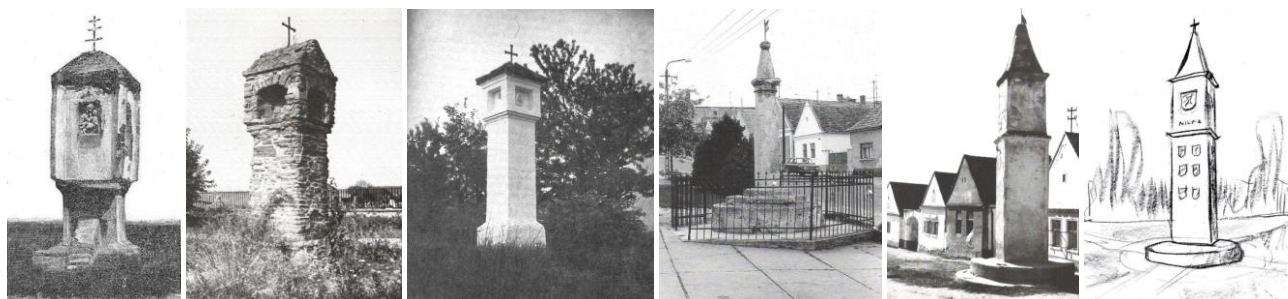

MÚLTIDÉZŐ

VII. ÉVFOLYAM, 2017. KÜLÖNSZÁM

TŰNŐDÉSEK 800 ÉVES MÚLTUNK MEGÜNNEPLÉSÉRŐL

A Múltidéző egy éve egy teljes különszámot szentelt az évfordulónak. Ezúttal az emlékév hozadékát vesszük szemügyre, mennyivel lettünk gazdagabbak, illetve szegényebbek az emlékév kapcsán. A Múltidéző szerkesztője, önkormányzati képviselő korában, 2010 környékén több alkalommal is felvetette a testületi üléseken, hogy a közelgő évforduló méltó megünnepléséhez időben kell felkészülni. Nagyrészt nem is értették mi is ez az évforduló, egyáltalán honnan ez az egész? Mílek-köz (ami most végül megvalósult) és Káptalan-tér (a Gyöngyös a lipárti falukeresztől a 87-es útig) létesítéséről való elképzeléseit, előterjesztéseit értetlenül fogadták az akkori képviselőtársai, holott a II. András királyunkhoz kapcsolódó 1217-es oklevélben a falunkkal kapcsolatban ez a két név (Mílek, káptalan) a szerepel. Mílek mellett tehát a vasvári káptalan jelenléte is 800 éves a településünkön. A Múltidéző kutatásainak köszönhetően az is nyilvánvalóvá vált mára, hogy falutörténeti szempontból napvilágra került római kori emléktárgyak meghatározó és megkerülhetetlen tényezői múltunknak. Ugyanis a Lipárt határában elterülő légiós tábor ellátásához már a rómaiak malmot építettek a Gyöngyösön, amittől később Mílek település is a nevét kapta. Egyedül a szájhagyomány őrizte meg a múlt század közepéig ugyanis a falu régies nevét Mülökként, amiben a malom (mühle), molnár (müller) szavak német szó-eredete felfedezhető, hasonlóan a Szombathely-Steinamangerhez (kövek a mezőn), ami az ókori Savaria egykori középteményeire utal. Az emlékévvvel kapcsolatos akkori felvetések természetesen feledésbe merültek, közeledve az évfordulóhoz azonban lázas kapkodás jelei mutatkoztak. A Múltidéző szerkesztője vetette fel az emlékévre létrehozott Kulturális Bizottság egyik ülésén egy emlékoszlop, egy négyzetletű emléksztélé gondolatát, ami a négy középkori faluelőd (Mílek, Lipárt, Császt és Szécseny) megidézését tűzte ki célul. Oly módon, hogy a sztélé egyes oldalain, a falvak birtokos családjaiknak és jogi személyeinek címerei lettek volna láthatóak, ezek közt ugyanis nem egy híres, történelmi nemzetség (Ják), nemesi család (Enyingi Törökök, Gersei Pethók, Telekesi Törökök, Hevenessyek, Festeticsek, Batthyányiak, Ebergényiek stb.) is megtalálható, és ez, településünk múltjának egyik fő nevezetessége, büszkesége. A 800 éves múlt rangját ők adják meg.

1. kép - A felvidéki tardoskeddi Rákóczy emlék; 2. kép - A sitkei török emlék; 3. kép - Alsóóri emlékoszlop; 4. kép - Fertőrákosi pellengér, 1630-ból; 5. kép - Szt. Margareti pellengér; 6. kép - A Múltidéző emlékoszlopának terve a címerekkel

Mivel Vasszécsenyben több híres védett műemlék is található, így egyértelművé vált, hogy a felállítandó objektum esetében egyértelműen műemléki előképekből kell kiindulni. Két ilyen falisi épített műemléki örökség jöhetett így szóba, a Nyugat-Dunántúlon és a Felvidéken (a török által nem megszállt területeken), a középkorból áthagyományozódó emlékoszlopok, képoszlopok, valamint a pellengérek. Közös sajátosságuk, hogy mindig a falvak központjaiban állították fel őket. Az egyik egy négyzetes-oszlop talapzaton lévő négyoldalú, házszerű, fülkés kiszélesedés, ami a négy égtáj felé négy szobrot, vagy szentképet foglalt magában, az építmény sisakszerű tetején keresztel. (Az elképzelés szerint a szentképek, szakrális szobrok helyére kerültek volna a címerek.) A pellengér is egy ilyen négyzetes-oszlop szerű építmény, kör alakú lépcsőkre emelve, szintén torony-szerű architektonikus tagolással, csak a toronysisakról ilyenkor elmarad az európai kulturális gyökerekre utaló kereszt. E két, régmúltba visszanyúló épített monumentum vegyítése volt a kiinduló gondolat (6. kép), amit a képviselő testület azonnal elvetett. (Míleknek soha nem volt saját temploma, a toronyra emlékeztető emlékmű, ha utólag is és jelképesen, pótolta volna ezt a hiányosságát.) Ezt az elképzelést vitte tovább a faluhoz három évtizede kötődő Módy Péter szobrászművész terve is, ami érthetetlen okokból, a testületi ülésre való kerülése előtt már szintén elvetésre került. (A Kulturális Bizottság ülésén az építmény anyagául a téglá, műkö és terméskő merült fel, de a képviselőtestületi ülés elé már csak, a végül kivitelezésre kerülő, eredetileg számításba sem vett vas sztélé lett beterjesztve. A Múltidéző szerkesztője ekkor döntött úgy, hogy értelmetlen tovább közreműködnie a Kulturális Bizottságban.)

Miután tehát az eredeti elképzelést lesöpörte a képviselőtestület, és egy keresztény tartalmat (mint már írtuk a 800 évből 800 évig volt a Káptalan birtokosa valamelyik falurésznek) nélküli roszdás pellengér-szerű építmény született, a történelmi Milek területén kívül. A Múltidéző szerkesztője természetesen a történelmi Milek területére javasolta felállítani az emlékművet (nem messze az egykori mileki temetőtől), amit a képviselők azonnal elvetettek. (Az elkészült vas emlékoszlop fényképét nem közöljük, hisz az semmi tekintetben nem felel meg a műemléki elvárásoknak, a 87-es út mellett egy óriási kilométerkőnek hat.)

7. kép - Milek birtokosainak címerei: Vasvári ispáni vár, Koltayak, Bárdosiak; Milekiek, Mesterházi k, Polányi ak; 8. kép - Lipárt birtokosainak címerei: Ják nemzetség, Niczkyek, Vasvári Káptalan, Jákfalvi Horváthok, Festeticsek, Ebergényiek; 9. kép - Császt birtokosainak címerei: Heiligenkreuzi ciszterciek, Rozgonyiak, Ozorai k, Baumkircherek, Enyingi Törökök, Gersei Pethők; 10. kép - Szécseny birtokosainak címerei: Telekesi Törökök, Hevenessyek, Schilonok, Batthyányiak, Festeticsek, Ebergényiek; 11. kép - A Múltidéző emlékfala a Káptalan uralmi kerítése helyén

Ez után fogalmazódott meg a Múltidéző szerkesztőjében egy emlékfal létesítése, ami a Káptalan lipárti uradalmának határán (kerítésén), a történelmi Milek (ószög) és Lipárt (Főszög) közt, a két falu egybeolvadása után, Lipárt egykori központjában, Dragovics Jenő ingatlana négy vakablakában helyezkedne el. Dragovics Jenő azonnal támogatta az elképzelést. Így a négy középkori faluelőd (Milek, Lipárt, Császt és Szécseny) birtokos családjainak és jogi személyeinek (Vasvári ispáni vár, Vasvári Társaskáptalan, Heiligenkreuzi Ciszterciák) címerei lettek kronologikus sorrendben ábrázolva az egyes falvak vakablakaiban. A négy falu közt Szécseny volt a legkelendőbb, olyan értelemben, hogy a legtöbbször cserélt gazdát, és mivel az elnéptelenedő Császt Szécsenybe olvadt, a két falu közös birtokosai így császtai vakablak nyílásába kerültek, míg a szécsenyibe csak az összeolvadás utáni birtokos családok címerei. A Festeticseknek és az Ebergényieknek Lipárton is voltak birtokaik, bérleményeik, így az ő címereik itt is ábrázolva lettek. Az emlékfal anyagköltségét egy szombathelyi magánszemély vállalta magára, megvalósulását az önkormányzat egy forinttal sem támogatta. (Mint ahogy jövőre a 8. évfolyamába lépő Múltidéző digitális helytörténeti kiadványunkat sem támogatta eddig semmivel.)

12. kép - Módy Péter: Szt. István (gipsz); 13. kép - Szt. István (bronz); 14. kép - Az uralkodói jelkép, az oroszlán István lába alatt; 15-16. kép - Szt. István szobor a vasszécsenyi kiállításon a művelődési házban 2004-ben

Az emlékév másik kiemelt programja volt az István király (névében is törölve a szent titulust) szoborállítás, ami Pődör György önkormányzati képviselő (a Kulturális Bizottság elnöke) javaslatára valósult meg. Módy Péter szoborváltozata ezúttal is elvetésre került, pedig mind kőben, mind nemes fémben kivitelezhető lett volna. Az ő terve szemléletében ezúttal is alkalmazkodott a település védett műemléki környezetéhez. (A Vasszécsenyhez három évtizede kötődő szobrászművésznek a környező településeken - Csemeszokpács, Rum, Szombathely, Táplánszentkereszt - már áll köztéri alkotása, csak itt helyben nem. Csemeszokpácson már kettő is, az Eleink szoborkompozíció az Árpád téren, és Pungor Zoltán emléktáblája a róla elnevezett múzeum falán. Módy Péter készítette a Csemeszokpács Díszpolgára emlékművet is.) A szobor kisebb bronz változata egyébként 13 évvel ezelőtt már ki volt állítva a Művelődési Házban, tehát azt sem lehet mondani, hogy nem ismerték a vasszécsenyiek. (Az elkészült István király szobrot szintén nem közöljük, hisz az nem üti meg a köztéri műalkotás követelményeinek szintjét, sőt grotesksége bizarr karikatúraként hat. Franciaországban a Charli Hebdo Mohamed karikatúrái emberéletekbe kerültek, az Iszlám nem tűri a szentséggyalázást, de nálunk egy szentté avatott királlyal - a Keleti Egyház is szentként tiszteli - ezt meg lehet tenni, sőt közpénzt lehet rá áldozni.)

Ugyancsak el lett vetve a Pungor Ernő Művelődési Házba tervezett „Vasszécseny a képzőművészetben” című, összefoglaló kiállítás, amely szisztematikusan gyűjtötte volna össze, és mutatta volna be, az évforduló kiemelt kulturális rendezvényeként településünk gazdag képzőművészeti múltját, amiről a Múltidéző korábbi számai már tájékoztatták az olvasókat. A kiállítás tervét a Kulturális Bizottság elnöke is támogatta, sőt a megvalósítás logisztikai támogatását is megígérte, azonban a kiállítás a komoly előmunkálatok (képek kölcsönzése, ideszállítása) ellenére felszintű elutasításra elmaradt. Pedig olyan képzőművészeti múlttal, jelenléttel büszkélkedhetik a településünk, amivel néha kisebb városok sem.

17. kép - Az elmaradt nagyszabású képzőművészeti kiállítás plakát-terve; 18. kép - Jenő atya, még plasztlinben; 19. kép Jenő atya gipszben; 20. kép - A bronz dombormű hátuljába a csavarok felhelyezése; 21. kép - Jenő atya bronzban

Az Egyházközség terve, - hogy emléktáblát kapjon 2017-ben, születésének 100. évfordulóján dr. Tóth Jenő egykori plébános, a település második díszpolgára, - viszont megvalósult, amihez az önkormányzat szintén nem járult hozzá egy fillérrel sem. Magyar Nándor, volt egyházközségi tag tekintette szívügyének az emléktábla-állítást, elképzelése mellé az egész falu felsorakozott. Az Egyházközség és a hívek ezzel az emléktáblával tisztelegtek egyszerre Jenő atya emléke és a 800 éves múlt mellett. A bronz domborművet Tóth Magdolna, a Pécsi Tudományegyetem szobrász szakos hallgatója, helyi lakos készítette el felajánlásként. Az Egyházközségnek csak a dombormű anyagköltségét (bronzöntés, cizellálás, patinázás) kellett állnia. (A bronzöntés Budapesten történt.) A dombormű átadására november 5-én, Jenő atya 100. születésnapja előtt két nappal került sor, a vasárnapi szentmisét követően a Keresztény Közösségi Háznál, amely épület Jenő atya életművének a koronája, legalább is a településünkön. A szentmisén Csány Péter szombathelyi Szalézi szerzetes atya (Jenő atya egykori novíciusa) emlékezett meg egykori plébánosunkról. A Keresztény Közösségi Háznál Varga Dezső, a település rendszerváltás utáni első polgármestere méltatta Jenő atya, a faluért tett önzetlen több évtizedes munkáját, számtalan előremutató kezdeményezését (lásd következő különszámunk), majd Merkli Ferenc atya leleplezte a domborművet. Ezt követően Csány Péter atya áldotta meg azt.

22. kép - Az ünnepség résztvevőinek egy csoportja; 23. kép - Varga Dezső, egykori polgármesterünk emlékbeszédét mondja; 24. kép - Merkli Ferenc atya, vasszécsenyi plébános, leleplezi a domborművet; 25. kép - Csány Péter atya, szombathelyi Szalézi szerzetes megáldja a domborművet; 26. kép - Tóth Magdolna a domborművével, első köztéri alkotásával

Az emlékévben több munkájával is elutasított Módy Péter szobrászművész azonban mégis hozzájárult a 2017-es évi megemlékezésekhez, hiszen ő restaurálta (valójában alapjaiból újjáépítette) a lipárti Országzászlós Trianoni Hősi Emlékművet. Magával az emlékművel, annak történetével, alkotójával korábban már többször foglalkozott a Múltidéző. Ideiglenes állagmegőrzést épp a Múltidéző szerkesztője Takács Lászlóval közösen végzett rajta az elmúlt években, ugyanis rohamosan romlott állapota. Mivel annak idején nem készült szigetelés, az emlékmű kő köpenyfala alatt a nedves téglamag a fagyástól megduzzadt, kitágult, és szétfeszítette az emlékmű köveit. A Millenniumkor ültetett tölgyfa egyik ága pedig elérte a zászlótartó rudat, nagyobb szelekkor azt feszegette, kimozdította eredeti helyéről. Ezért vált halaszthatatlanná a felújítás.

A Módy Péter által készített felújítási-, pályázati tervet pozitívan bírálták el, így központi költségvetési támogatást nyert az emlékmű felújítása. A szombathelyi megyeházi megyecímer restaurálásával párhuzamosan végezte el Módy Péter a felújítási munkákat. Többször kellett a szakembereket, kőfaragókat, restaurátorokat itt is ott is alkalmaznia, hisz egy ilyen

komoly felújítási, újjáépítési munka komoly logisztikai háttérrel igényel. A mellette lévő Millenniumi tölgyfa veszélyessége miatt az emlékművet a tölgyfától távolabb kellett újra elhelyezni, az új helyét Pintér Gábor kertészmérnök instrukciói alapján állapították meg. Első fázisban részletekként kellett visszabontani az emlékművet, majd annak törmelékét elszállíttatni.

27. kép - Módy Péter szobrászművész megkezdi az emlékmű bontását; 28. kép - A daru leemeli a turul szobrot; 29-30. kép - Kövenként bontják el az emlékművet; 31. kép - A földön az országzászló Trianon keresztje

A második szakasz az új alapok kiásával kezdődött. Ezúttal már nem maradt el az építmény szigetelése. Vasbeton elemekből épült fel a kúp alakú építmény magja, majd erre falazták fel a kőből a köpenyfalat, megfelelő helyekre beépítve a műkőfaragványokat (magyar címer, frontharcos címer, homlokzati dombormű) emléktáblákat. (A megrepedt I. Világháborús emléktáblát újra kellett faragni.) Amikor mindez elkészült, következett a kerítés visszahelyezése. Majd jött a zászlórúd és a turul visszahelyezése daruval. Mindez Augusztus 18-án történt. Az nap este érkezett meg az orkán erejű vihar, ami hatalmas károkat okozott a megyében és a faluban is. Szerencsére a felújított emlékműben nem tett kárt, ami a kivitelezés minőségét bizonyítja.

32. Az új alap kiása; 33-34. kép - A szigetelés után ezúttal betonelemek képezték az emlékmű magját; 35. kép - Felfalazásra kerül az új köpenyfal

A lipárti Hősi Emlékmű példás felújítása valóban rangot adott az emlékévnek, hisz már nagyon megérett erre az idő, és a szándék is évek óta megvolt rá. Most, hogy végre elkészült a falu és Lipárt ékességévé, elsőszámú köztéri alkotásává vált, sajnos környezetének díszburkolattal való befedése már nem volt fontos, annak ellenére, hogy a szécsényi falurészen ebben az évben is hatalmas közterületek burkoltak le díszburkolattal. Ezzel a kis szépséghibával együtt is nem csak a település, hanem a környék egyik legszebb és művészileg egyik legértékesebb Hősi Emlékműve a lipárti emlékmű. Mindenszentek napján az emberek birtokba is vették, soha előtte annyi mécsest nem gyújtottak lábainál hősi halottaink emlékére, mint az idén.

36. kép - Visszakerül a helyére a II. Világháborús hősök táblája; 37. kép - Minden kibontott műkőfaragvány és emléktábla visszakerül a helyére; 38. kép - Szabó István kovácsmester visszahelyezi az újjávarázslott vaskerítést; 39. kép - Daruval visszaemelik a helyére a zászlórudat; 40. kép - A megújult emlékmű

A következő fontos emlékév 2029-ben a lipárti templom 700 éves jubileuma lesz. Reméljük erre az alkalomra sikerül majd felújítani a lipárti templom barokk főoltárát és szószékét, és legféltettebb kincsét, gótikus Mária szobrát is, amivel a Múltidéző korábbi számaiban oly sokat foglalkozott.